

*Хміль Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри інформатики
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД – МЕТОДОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

***Анотація.** У статті автором розкрито сутність компетентнісного підходу. Представлено аспекти його впровадження у процесі професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій.*

Дослідник приходить до висновку, що застосування положень компетентнісного підходу дозволить обґрунтувати знання, уміння і навички майбутнього вчителя щодо педагогічних можливостей хмарних технологій та ефективних способів їх використання в освітньому процесі, визначення критеріїв професійної готовності до цієї діяльності.

***Ключові слова:** компетентнісний підхід, майбутні учителі, хмарні технології.*

Постановка проблеми. Система освіти в кожній конкретній країні пов'язана з її суспільно-культурним середовищем і виробничо-технологічною базою великою кількістю складних функціональних залежностей і відношень. На сьогодні, коли в розвинених країнах практично розв'язано задачу всезагальної середньої освіти, а вища стала більш необхідною, вказані відношення та залежності по праву зайняли одне з провідних місць серед суспільних та державних пріоритетів. Це особливо стосується систем підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, ефективність роботи яких визначає не тільки стан економіки країни, але й перспективи її подальшого процвітання за умов все більш гострої конкуренції в умовах «глобалізованого» оточення [16].

В умовах стрімкого впровадження хмарних технологій в освітню

практику склався соціальний запит на учителів, готових по новому конструювати педагогічний процес, організовувати комунікацію з його суб'єктами, організувати навчальну діяльність учнів із їх застосуванням. Що у свою чергу актуалізує проблему осучаснення підходів до формування професійної готовності майбутніх учителів до такого виду діяльності.

Аналіз публікацій. Питання використання хмарних технологій в управлінській діяльності закладів освіти Ю. Биков, С. Литвинова, С. Семіриков, О. Спирін, Ю. Триус А. Харківська, М. Шишкіна та інші; у навчальному процесі вищої і середньої школи Т. Архіпова, А. Газейкіна, О. Гац, О. Глазунова, Т. Зайцева, О. Кузьмінська, А. Кувіна, В. Кухаренко, Н. Морзе, В. Олексюк, О. Свириденко, З. Сейдаметова, С. Сейтвелієва та інші; у професійній підготовці фахівців різних спеціальностей Т. Архіпова, Ю. Дюлічева, М. Помазенкова, З. Сейдаметова та інші; у підготовці майбутніх учителів Н. Бахмат, Н. Сороко, С. Худовердова, М. Шиненко та інші.

Виклад основного матеріалу. А. Харківська зазначає, що вдосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики та використання науково-інформаційних технологій щодо навчання має відбуватися у таких пріоритетних напрямках:

1. Створення загальних інформаційних технологій навчання для різних навчальних дисциплін, орієнтованих на інформаційну підтримку різної форми навчальної діяльності.

2. Упровадження засобів НІТ, розробка нових компонентів методик викладання, створення інформаційно-навчального середовища у конкретних навчальних дисциплінах, дозволять враховувати можливі зміни у стані системи навчання дітей і вносити корективи в навчальний процес.

3. Створення предметно-орієнтованих інформаційно-освітніх середовищ навчання, що дозволяють використовувати технологію інтегрованого подання і якості знань з допомогою гіпермедіа, мультимедіа систем, електронних книжок тощо. Такі середовища дозволяють

інтегрувати всі відомі педагогічні програмні засоби й реалізують ідею інноваційного підходу при створенні та використанні нових інформаційних технологій у навчанні.

4. Використання засобів комп'ютерних мережевих технології обміну різноманітною інформацією між користувачами, для доступу до баз даних, бібліотечних фондів, ресурсів великих наукових центрів тощо. З розвитком комп'ютерних технологій і створенням глобальних інформаційних мереж дедалі активніше проявляється потреба у формуванні в учнів знань, умінь і навичок навігації в інформаційно-навчальному просторі з метою підвищення ефективності їх пізнавальної та практичної діяльності в умовах становлення інформаційного суспільства [17].

Ми поділяємо думку О. Жерновнікової, що успіх будь-якого психолого-педагогічного дослідження залежить від застосування загальних і конкретно-наукових підходів і принципів, що складають зміст загальнонаукової і спеціальної (психолого-педагогічної) методології [2, с. 162].

З огляду на такі міркування, цей процес потребує визначення та обґрунтування методологічних підходів, які слугуватимуть орієнтиром, напрямом та опорою проведення нашого дослідження.

В інтерпретації А. Семенової поняття „підхід” тлумачиться як „визначена позиція, що обумовлює дослідження, проектування, організацію будь-якого явища, процесу” [9, с. 450]. На думку Є. Бондаревської „підхід – це усвідомлена орієнтація педагога-дослідника або педагога-практика на реалізацію у своїй діяльності певної сукупності взаємопов'язаних цінностей, цілей, принципів, методів дослідницької чи практичної педагогічної діяльності, відповідно до вимог прийнятої освітньої парадигми” [10, с. 44].

Як визначає Н. Дюшеєва „методологічний підхід – це стратегія, яка базується на основних положеннях відповідної теорії і визначає напрями пошуку стосовно предмета дослідження” [1, с. 95].

З урахування мети нашого дослідження процес формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі, на нашу думку, має будуватися на взаємозв'язку та взаємодії таких наукових підходів, як-от: системний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, контекстний, рефлексивний та середовищний. Застосування цих підходів визначає не тільки шляхи та стратегічні орієнтири до дослідження проблеми, а й сприяє цілісності, системності, об'єктивності і результативності дослідницької діяльності.

Сьогодні є одним із сучасних орієнтирів у розвитку освітніх процесів є компетентнісний підхід. З огляду на таку тенденцію, формувати професійну готовність майбутніх учителів до використання хмарних технологій у освітньому процесі важливо з урахуванням його положень (Н. Бібік, А. Вербицький, І. Зимня, Е. Зеєр, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Луговий, В. Лунячек, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, А. Харківська, А. Хуторський, В. Ягупов та інші).

Основні ідеї компетентнісного підходу знайшли своє відображення у Законі України «Про вищу освіту» та у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, у якій одним із стратегічних напрямів розвитку освіти визначено модернізацію структури, змісту й організацію освіти саме на його засадах. Його покладено в основу Європейської кваліфікаційної рамки для навчання упродовж життя та Національної рамки кваліфікацій.

Одна з найбільш відомих моделей компетентнісного підход, розроблена в рамках програми TUNING [19] («Настройка освітніх структур»), спрямованої на реалізацію цілей Болонської декларації на університетському рівні, яка ставить завдання «визначення точок конвергенції й вироблення загального розуміння змісту кваліфікацій за рівнями в термінах компетенцій і результатах навчання» [3, с. 42].

У ході дослідження ми з'ясували, що з одного боку, під

компетентнісним підходом, розуміють сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів [7]. З іншого боку, цей підхід полягає у спрямованості освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом якого буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання й містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності та поведінкові моделі особистості [4**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 64].

Щодо розуміння суті компетентнісного підходу нашу увагу привернули судження О. Дубасенюк, О. Кривоноса, А. Семенової, І. Степанченко, О. Пометун, А. Хуторського. На їх думку, компетентнісний підхід:

- виводить на першу позицію уміння вирішувати проблеми, які виникають під час пізнання та усвідомлення природних та соціальних явищ, освоєння сучасної техніки та технологій, взаємин з іншими людьми, у повсякденному житті під час виконання соціальних ролей тощо [5, с. 35];

- визначає результативно-цільову спрямованість освіти, а також спрямованість педагогічного процесу на формування і розвиток ключових компетентностей особистості [9, с. 449-450];

- потребує нового розуміння поняття „зміст освіти”, яке містить: крім сукупності навчальної інформації, ще досвід відомих способів дій, досвід творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісної діяльності [9, с. 451];

- передбачає не засвоєння окремих знань і вмінь, а оволодіння ними в комплексі [18];

- втілює концептуалізацію педагогічної реальності у вигляді ознаки практичної готовності людини до діяльності [15, с. 116];

- умовлює перехід від нагромадження нормативно визначених

знань, умінь і навичок до формування та розвитку в майбутніх фахівців здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання й досвід у різноманітних ситуаціях [14, с. 294].

– ґрунтується на міждисциплінарних, інтегрованих вимогах до результату освітньої діяльності й вимагає від учасників навчального й виховного процесу кардинальних змін: переходу від передачі знань і умінь предметного змісту до формування розвиненої особистості із життєвими і професійними компетентностями [15, с. 52];

– орієнтується на професійну компетентність як якість особистості майбутнього фахівця, що характеризує рівень його інтеграції у середовище професійної діяльності, як і у різні соціальні середовища, входження у які виявляє необхідність виконувати різні соціальні ролі [13, с. 11].

Провідною ідеєю цього підходу, як зазначає О. Кривонос „є компетентнісно-орієнтована освіта, спрямована на комплексне засвоєння фахових знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в певних життєвих ситуаціях” [5, с. 23].

Таким чином, наведені тези дослідників з питань компетентнісного підходу в контексті нашого дослідження дають можливість усвідомити необхідність його застосування як одного з важливих наукових підходів до проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у освітньому процесі.

Застосування компетентнісного підходу у професійній підготовці сприяє формуванню у майбутніх учителів ряду взаємопов’язаних ключових компетентностей (здатностей кваліфіковано працювати чи розв’язувати педагогічні завдання): професійної, особистісної, соціальної, комунікативної тощо (Н. Бібік, О. Пометун, Л. Хоружа та ін.).

У дисертаційному дослідженні І. Кузнецової [6], розглядаючи компетентнісний підхід, зазначається, що його суть полягає у формуванні у студентів відповідного набору ключових компетенцій, які згодом дозволять їм успішно пройти професійну адаптацію у сучасному суспільстві.

Результатом навчання, на думку дослідниці, має бути не комплекс засвоєної інформації, а здатність випускника самостійно ефективно діяти в різних сферах діяльності на основі використання набутого під час навчання власного досвіду [6, с. 43-46].

Зазначимо, що застосування компетентнісного підходу спрямовано на кінцевий результат освітнього процесу – набуття компетентностей.

Поняття компетентність (від лат. *Competens* – належний, відповідний) у словнику професійної освіти визначається як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію [12, с. 149].

За означенням, яке подано в Законі України «Про вищу освіту» та «Концепції нової української школи» компетентність являє собою динамічну комбінацію знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [8; 11, с. 12].

У нашому дослідженні застосування положень компетентнісного підходу дозволить обґрунтувати знання, уміння і навички майбутнього вчителя щодо педагогічних можливостей хмарних технологій та ефективних способів їх використання в освітньому процесі, визначення критеріїв професійної готовності до цієї діяльності. Застосування цього підходу у нашому дослідженні надасть можливість побудувати навчальний процес таким чином, щоб спрямувати мету, завдання, зміст, засоби, методи та форми навчання студентів на формування у них не тільки предметних (знання суті хмарних технологій, їх педагогічних можливостей, класифікації, принципів роботи з тим чи іншим хмарним сервісом та інші), а й ключових компетентностей (наприклад, уміння вибирати хмарні сервіси для вирішення поставленого завдання, усвідомлено використовувати їх для зберігання даних та організації колективної

діяльності та інші), які є не від'ємною складовою професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій.

На думку Н. Степанченко, і ми її повністю підтримуємо, що цей підхід умовлює перехід від нагромадження нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування та розвитку в майбутніх фахівців здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання й досвід у різноманітних ситуаціях” [14, с.294]. У цьому контексті реалізація компетентнісного підходу в навчанні майбутніх учителів сприятиме створенню умов для активного пізнання та отримання практичного досвіду застосування хмарних технологій в освітньому процесі для всебічного розвитку учнів в інформаційному суспільстві. Дозволить застосовувати такі інноваційні педагогічні технології та методи навчання (метод проектів, «електронний портфоліо», навчальний тренінг, інтерактивні технології та інші), які б формували у студентів стійке бажання їх використовувати в майбутній професійній педагогічній діяльності.

Висновки. Отже, спираючись на проведений теоретичний аналіз, можна стверджувати, що у контексті нашого дослідження компетентнісний підхід спрямований на те, щоб акцентувати увагу на зусиллях формування в майбутніх учителів не тільки системи знань, умінь і навичок, а й на виробленні практичного досвіду та готовності самостійно використовувати хмарні технології в освітньому процесі.

Список використаної літератури

1. Дюшеева Н. К. Методологические подходы к профессионально-личностному формированию будущего учителя. Педагогическое образование и наука. 2008. № 9. С. 16–23.
2. Жерновникова О.А. Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів математики до проектування навчальної діяльності старшокласників дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.09 / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2016. 478 с.
3. Іваній І. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. 2013. № 1 (21). С.43-47
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ. «К.І.С.», 2004. 112 с.

5. Кривонос О.М. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей майбутніх учителів інформатики в процесі навчання програмування: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2014. 285 с.
6. Кузнецова И. В. Развитие методической компетентности будущего учителя математики в процессе обучения математическим структурам в сетевых сообществах : дис. ... д-ра пед. наук :13.00.02 / Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего профессионального образования „Северный (Арктический) федеральный университет имени М.В. Ломоносова”. Архангельск, 2015. 483 с.
7. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании. Школьные технологии. 2004. № 5. С. 3–12.
8. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
9. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; За ред.. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
10. Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога : монографія / Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова, Т. О. Шахрай. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 212 с.
11. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (із змінами № 2145-VIII від 05.09.2017 р.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення : 10.09.2017).
12. Професійна освіта: Словник: Навч.посіб. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
13. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 412 с.
14. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2017. 629 с.
15. Теоретико-методологічні засади модернізації змісту гуманітарної освіти у вищій школі України : монографія / К. Є. Балабанова, Н. Я. Дем'янченко, Н. О. Дівінська та ін. ; за заг. ред. Г В. Онкович. Київ : Педагогічна думка, 2013. 282 с.
16. Харківська А. А. Якість освіти в контексті європейського вибору. *Наукові записки. Сер. : Психолого-педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Ніжин. держ. ун-т імені М. Гоголя. Ніжин, 2009. № 2. С. 5–10
17. Харківська А. А. Аналіз шляхів удосконалення змісту професійної підготовки майбутнього вчителя інформатики. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології* : зб. наук. пр. / Херсон. нац. техн. ун-т. Херсон : Грінь Д. С., 2014. С. 172–174.
18. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. <http://eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.
19. Tuning Educational Structures in Europe. Phases I–V, 2003–2008. – www.tuning.unideusto.org.

Хміль Н. Компетентностный подход - методологична основа формування професійної готовності майбутніх учителів до використання облачних технологій в освітньому процесі

Аннотація. В статті автором раскрыта сутність компетентностного підходу. Представлены аспекти его внедрения в процессе профессиональной

готовности будущих учителей к использованию облачных технологий.

Исследователь приходит к выводу, что применение положений компетентностного подхода позволит обосновать знания, умения и навыки будущего учителя по педагогическим возможностям облачных технологий и эффективным способам их использования в образовательном процессе, определение критериев профессиональной готовности к этой деятельности.

Ключевые слова: компетентностный подход, будущие учителя, облачные технологии.

Khmil N. Competently approach - methodological basis of formation of professional readiness of future teachers to the use of chemical technologies in the educational process

Abstract. *In the article the author reveals the essence of the competent approach. The aspects of its implementation in the process of professional readiness of future teachers for the use of cloud technologies are presented.*

The researcher concludes that the application of the provisions of the competence approach will justify the knowledge, skills and abilities of the future teacher regarding the pedagogical capabilities of cloud technologies and effective ways of their use in the educational process, determination of criteria of professional readiness for this activity.

Key words: *competence approach, future teachers, cloud technologies.*